

УДК:631.22

МОДУЛЛИ ЧОРВАЧИЛИК ФЕРМАСИ

Алижанов Д., Жуматов Я.К., Холбутаев М.О. – ТИҚХМИИ

Abstract. In the paper provided an example of a modular livestock farm for 20 cows build from concrete structures and recommended for individual household and other farmers by using new method of building.

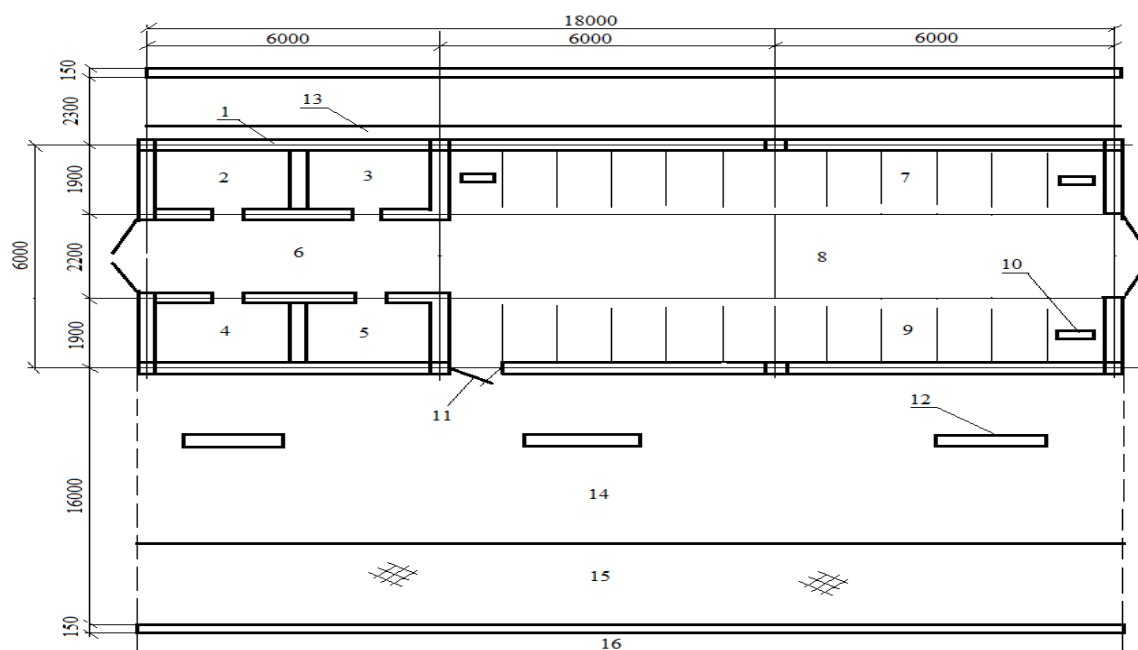
Қишлоқ хўжалиги аҳолиси асосан ўзининг шахсий, деҳқон ва фермер хўжаликларида чорва моллари ва паррандаларини боқиб чорвачилик маҳсулотларини етиштириш билан шуғулланади. Бундай кичик ҳажмда чорвачилик маҳсулотлари етиштирувчи фермаларда чорва моллари ва паррандаларнинг бош сони кам бўлганлиги сабабли кўп ҳолларда фермерлар ўзлари қурган иншоатлардан фойдаланади. Уларни қуришда чорвачилик иншоатларини қуриш меъёрлари ва қоидаларига риоя қилинмаганлиги сабабли механизациялашганлик ва автоматлаштирилганлик даражаси жуда паст. Натижада кўпчилик технологик жараёнларни бажариш қўл меҳнатига асосланган, бу эса меҳнат сарфларини юқори ва маҳсулот ишлаб чиқариш самарадорлигининг паст бўлишига олиб келади.

Чорвачилик маҳсулотларини ишлаб чиқариш ҳажмини кўпайтиришни тармоқнинг материал базасини такомиллаштиришдан, юқори механизациялашган ва автоматлаштирилган технологияларни ва меҳнатни ташкил этиш истиқболли шакллари жорий этмасдан эришиб бўлмайди.

Чорва моллари ва паррандаларни яхши шароитда сақлаш учун катта чорвачилик фермаси ва комплексларининг механизациялашганлик даражасига тенглаша оладиган иншоатлар қуриш керак. Лекин, бу катта молиявий ва меҳнат сарфларини талаб этади. Кичик ҳажмда чорвачилик маҳсулотларини ишлаб чиқарувчи кўпчилик фермалар эски лойиҳалар асосида қурилган ёки мутлақо лойиҳасиз қурилаётганлиги кўпчиликка маълум, бундай фермаларда замонавий техникаларни қўллаб бўлмайди.

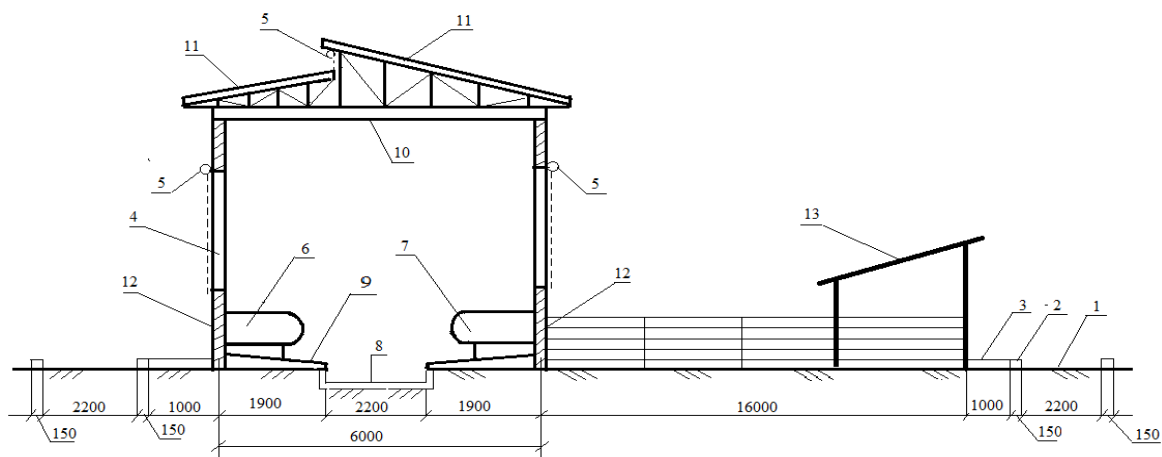
Демак, кичик фермаларни ривожлантиришнинг оптимал вариантларидан бири эгиловчан ўлчамли блокчи, темир-бетонли конструкциялар асосида модулли, тез қуриладиган фермаларни қуриш долзарб ҳисобланади. Модулли ферманинг қурилиш конструкциялари енгил типда бўлиб тез йиғилувчан ва қисқа муддатда ишга тушириладиган бўлиши керак. Бунинг учун модулли фермаларни лойиҳалаш ва қурилиш конструкцияларини марказлаштирилган ҳолда завод шароитида ишлаб чиқарилиб реализацияга чиқарилса мақсадга мувофиқ бўлади.

Модулли фермаларни қуриш, ишлаб чиқаришни ташкил этиш бўйича катта тажрибалар чет давлатларда мавжуд [1;2;3]. Мисол тариқасида модулли фермаларни ташкил этиш бўйича сут йўналишидаги 20 бош соғин сигирга мўлжалланган ферма учун сигирхонани кўриб чиқамиз (1 ва 2-расмлар).

1-расм: Сигирхонанинг умумий кўриниши.

1-темир бетон конструкцияли девор; 2-концентрат озуқаларни сақлаш хонаси; 3-кундалик жой; 4-машина бўлмаси ва элетр шит хонаси; 5-профилактика хонаси; 6-тамбур; 7-сигирларнинг озиқланиш жойи; 8- гўнг йўлаги; 9-сигирлар дам олиш жойи; 10, 12-гуруҳли суғорғич; 11-яйратиш майдончасига чиқиш йўлаги; 13, 16-озиқлантириш столи; 14-яйратиш майдончаси; 15-усти ёпик айвон.

2-расм: Молхона кўндаланг кесими:

1-озуқа йўлаги; 2-бордюр; 3-озиклантириш столи; 4-устун; 5-брезент (ёки қалин полиэтилен) ўрами; 6-сигирлар озикланиш жойи; 7-сигирлар дам олиш жойи; 8-гўнг йўлаги; 9-тушамали пол; 10-тўсин; 11-том; 12- плитали девор; 13-усти ёпиқ айвон.

Сигирхона деворлари енгил темир – бетонли конструкция (1) дан йиғилади (2-расм). Уларни ўрнатиш учун енгил фундамент қурилади. Темир – бетонли конструкцияга устун (4), тўсин (10) деворлари учун плиталар (12) қиради. Томи (11) темир профиллар билан ёпилади. Хона ён томони ва томидаги очиқ жойлар осма брезент ёки қалин плёнка (5) билан совуқ кунларда ёпилади ва иссиқ кунларда ўраб, йиғилиб очиб қўйилади. Вақт ўтиши билан фермадаги моллар сонини кўпайишини ҳисобга олиб бундай қурилиш конструкциясидаги сигирхоналарни ўнг томонидан осон кенгайтириш мумкин бўлади. Хона ичкарасида сигирлар озикланиш (6) ва дам олиш (9) жойлари қурилади. Дам олиш жойларига майдаланган сомон ва ўтлардан тўшама солинади.

Озикланиш ва дам олиш жойлари оралиғи 1,0 – 1,1 м масофада махсус конструкцияли темир панжаралар билан бўлинади ва поли 10 – 12 фоиз қияликда ҳамда узунлиги 1,7 – 1,9 м масофада қурилади. Поли эса 50 мм қалинликдаги тахтадан қилинади ёки чет эл компаниялари томонидан махсус резиналанган материалдан тайёрланган матраслар тўшалинади.

Материалларни ишлаб чиқаришни республикамиз корхоналарида йўлга қўйиш мумкин. Хона ичкарасида сигирларни нормал озикланиши ва дам олиши учун қабул қилинган ўлчамлар сигирларнинг озикланиши ва дам олишида бир – бирига ҳалақит бермаслигини, сигир танасининг охурга нисбатан перпендикуляр тўғри ва маълум миқдорда қия жойлашишини таъминлайди. Натижада сигирларнинг қуюқ ва суюқ гўнглари сигирнинг ортки аёғи тўғрисида ёки гўнг йўлагига тушиши таъминланилади ҳамда гўнгнинг гўнг ариқчасига тушмай қолган маълум қисми полнинг қиялиги ва сигирларнинг ётиш, туришдаги ва бошқа ҳаракатлари натижасида пастга караб сурилиб, гўнг йўлагига тушиши таъминланилади.

Гўнглари йиғиш ва ташқарига чиқариш учун хона ўрта қисмидан 2,0-2,2 м кенгликдаги гўнг йўлаги қолдирилади. Гўнг йўлаги (8) уч хил вариантда: тирқишли полли, занжирли қирғичли гўнг йиғиштириш қурилмасини қўллашга ёки осма булдозерни қўллашга мўлжалланган бетонланган полли қилиниши мумкин. Бизнинг шароитлар учун иккинчи ва учинчи вариантларни қўллаш қулай, чунки хона кенгайтириладиган бўлса иккинчи вариант қабул қилинса занжирни узайтириш осон, учинчи вариантда осма булдозер учун фақат масофа катталашади.

Хона ичкарасига сув ичиш учун гуруҳли новлар (10) ўрнатилади (1-расм), шамоллатиш табиий ён томонларидан ва хона томи (11) конструкциясидаги очиқ жойлардан тоза ҳаво кириши билан амалга оширилади (2-расм). Хонада ҳаво алмашилиш даражаси меъёр талабларини таъминлай олмаса хона тепа қисмидан қўшимча вентиляторлар қўйилади.

Сутни соғиш ва бирламчи ишлов бериш махсус зал ва хоналарда амалга оширилади. Сигирхона ичкарасида концентрат озуқа сақлаш хонаси (2), кундалик жой (3), машина бўлими ва электр шит хонаси (4), профилактория хона (5) лари жойлаштирилади (1-расм).

Озуқаларни тайёрлаш ҳозирги кунда Республикамизда чет эл компаниялари томонидан келтирилган ИСРК-12 типдаги бир вақтда озуқаларни қабул қилиш, майдалаш, аралаштириш ва тарқатиш имконияти

бўлган кўчма қурилмани қўллаш тавсия этилади. Озуқаларни тарқатиш учун хона ва яйратиш майдончаси олд қисмида эни 1 м ва баландлиги 0,2 м озиқлантириш столи, эни 2,5 м бўлган, 2,2 м дан озуқа тарқатгич юрадиган ва 0,15x0,15 м бордюрли (4) озиқлантириш йўлаги бетондан қурилади (1-расм).

Хонадан чиқарилган гўнг махсус гўнг сақлагичда сақланади ва кейинчалик ишлов берилиб экин далаларига солинади. Юқорида кайд этилган технологияларни фермер оиласида бир ёки икки киши амалга ошириши мумкин бўлади.

Модулли чорвачилик фермалари учун Республикамизда чиқарилаётган ва кириб келаётган кичик, универсал техникаларни қўллаш имкониятини беради, қўл меҳнати камаяди ва натижада меҳнат сарфлари 1,5-2 баробар камаяди.

Хулоса. Бозор иқтисодиёти шароитида, сарфланган харажатларни тез қоплаш зарурлиги туфайли чорвачилик модулларини қўллаб фермерлар буюртмалари асосида барча талабларини қондирадиган ҳар хил вазифали фермаларни лойиҳалаш ва конструкциялаш мумкин бўлади, шахсий, деҳқон хўжаликлари ва кўп тармоқли фермерлар учун модул типидagi фермаларни қуриш оптимал ечим ҳисобланилади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. И.Е.Плаксин., А.В.Трифанов. Модульная животноводческая ферма // Журнал: Механизация и электрификация сельского хозяйства, №3, 2012 г.- 15-17 стр.
2. Н.М.Морозов, К.А.Федоров. Производителной базе молочного животноводства – оптимальные размеры. Журнал: Техника в сельском хозяйстве, №5, 1988 г., 22-24 стр.
3. “GEO Farm Technologies” компанияси чорвачилик фермалари лойиҳалари, Германия, 2018 й.

Муаллифлар тўғрисида маълумот

Фамилияси, исми, отасининг исми	<i>Алижанов Джалбар</i>
Мақола номи	<i>Модулли чорвачилик фермаси</i>
Илмий даражаси, илмий унвони	<i>Техника фанлари номзоди, доцент</i>
Контакт телефони ва <u>электрон почта манзили</u>	Тел: +99897-711-20-68 dalidzhonov@mail.ru
<u>Яшаш манзили</u>	<i>111804, Тошкент вилояти, Зангиота тумани, Буз-сув КФЙ, . С.Якубов кўчаси,-55</i>

Муаллифлар тўғрисида маълумот

Фамилияси, исми, отасининг исми	<i>Жуматов Якуббой Каримбайевич</i>
Мақола номи	<i>Модулли чорвачилик фермаси</i>
Илмий даражаси, илмий унвони	<i>ассистент</i>
Контакт телефони ва <u>электрон почта манзили</u>	Тел: +99897-434-59-52
<u>Яшаш манзили</u>	<i>Тошкент шаҳар, Шайхантахур тумани, Уйгур кўчаси, Билдириш 1-уй.</i>

Муаллифлар тўғрисида маълумот

Фамилияси, исми, отасининг исми	<i>Холбўтаев Музаффар Одилович</i>
Мақола номи	<i>Модулли чорвачилик фермаси</i>
Илмий даражаси, илмий унвони	<i>Магистрант</i>
Контакт телефони ва <u>электрон почта манзили</u>	Тел: +99893-299-68-91
<u>Яшаш манзили</u>	<i>Тошкент шаҳар, М.Улузбек тумани, Дархон маҳалласи, Қиёт кўчаси, 27-уй.</i>